1	**نوێژ**

سەرکردەی طروث: نوێژبکە بـۆ طروثەکەت و ئەم بەرنامەیە تەرخانبکە بۆ ئامادەکردنی قوتابیان بۆخودا.

2	**بەشداری کردن** (20 خولەك) ئەیدابوون

بەنۆرە بەشداری بکەن (یان لەدەفتەرەکانی خەلَوەتی رِوحیدا بخوێننەوە) ئەوەی لەیەکێك **لە خـۆوەتـە** رِوحیەکاندا فێری بوون و تێرامانەکانتان لەبرِطەی کتێبی ثیرۆزدا ئەیدابوون 6: 9 لەطەلَ لەبەرضاوطرتنی ئەوەی کەدەبێ بەشداریەکان کورت بن.

طویَ بۆ ئەوکەسە بطرن کەبەشداری دەکات لەطەلَ قسەکانیدا بەرِاستی هەلَسوکەت بکەن و دەمە تەقێ مەکەن لەطەلَ ئەوکارانەی بەشداری تیَدا دەکات.

3	**لەبەرکردن** (20 خولەك) سروشتی طوناه رِۆما 3: 23

أ) **تێرامان**

رِۆما 3: 21 - 22 بخوێنەوە " **بەڵام ئێستا بێتاوانکردن لە خوداوە ئاشکرا کرا بەبێ شەریعەت، تەورات و پێغەمبەرانیش شایەتی بۆ دەدەن. ئەم بێتاوانکردنەی لە خوداوە بەهۆی باوەڕ بە عیسای مەسیح بۆ هەموو ئەوانەیە کە باوەڕ دەهێنن، بۆ هەمووان بەبێ جیاوازییە.**

بەلَطەی کتێب لەسەر ثشتی کارتەکە بنوسە	سروشتی طوناه رِۆما 3: 23 **لەبەر ئەوەی هەموو گوناهیان کرد و لە شکۆی خودا کەوتن،** رِۆما 3: 23	ئەم ئایەتە لەبەرکردنەی خوارەوە لەسەر بۆردیکی رِەش یان سثی بنوسە

1. **مانای طوناهکردن لەکتێبی ثیرۆزدا.**

ووشەی طوناه مانای **نەگەیشتن** بە ئامانجە. کاتێك کتێبی ثیرۆز باس لەطوناه دەکات بەمە ئامادە بۆ بوونی طرفتێك دەکات لەثەیوەندیمان لەطەلَ خودا. طوناه بەضەمکە کتێبیەکەی مانای نەگەیشتن ئەو ئامانجەیە کەخودا لەذیانماندا دیاری کردووە ئامانجی خودا ئەوەیە کەمرۆظ ثەیوەندی دروستی لەطەلَیدا هەبێ هەروەها لەطەلَ خۆیان و خەلَکانی تریش و کاری رِاست لەذیانیاندا ئەنجام بدەن. بەلاَم **لە** کاتێکدا خەلَکی ثەیوەندی ساغ و دروستیان لەطەلَ خودا (یان لەطەلَ خۆیان و خەلَکی تردا) نیە ئەوا لەوکاتەدا کتێبی ثیرۆز بە (طوناهکار) ناویان دەبات.

لەکاتێکدا لەرِوانطەی خوداوە کاری باش ناکەن ئەوا کتێبی ثیرۆز بەطوناهکار ناویان دەبات وەلەکاتێکدا سەرکەوتوو نابن لەهێنانەدی ثێوەرەکانی خودا بۆ مرۆظ ئەوا کتێبی ثیرۆز بەطوناهکار ناویان دەبات. هەموو ئەوەی خەلَکی لەدونیادا بەکاری ضاکەی دادەنێن و ناوی دەنێن (ذیانی دروست) ثێویستە بەو ئامانجە ثێوانە بکرێن کە خودا بۆ خەلَکی داناوەو هەموو کارەکان بەو ثێوەرانە ثێوانە بکرێن کەخودا بۆ کاری ضاکەی داناوە. ثێویستە لەسەرمان کەبزانین کەئامانجی خوداو ثێوەرەکەی بۆ ذیان لەکەسایەتی خوداوەند عیسای مەسیحدا و لەکتێبی ثیرۆزدا فێرمان دەکەن کە کەسێك نیە بەتەواوی ذیانێکی سەربەرزو باش بذیت لەبەردەم خودا و هیض کارێکی ضاکە نیە کاری بەتەواوی لەرِوانطەی خودا رِۆما 3: 23 بخوێنەوە لەبەر ئەوەی هەموو گوناهیان کرد و لە شکۆی خودا کەوتن،بەم شێوەیە تەنانەت ئەو کەسانەش کەذیانێکی نمونەیی دەذین و بەکاری ضاکەی زۆر هەلَدەستن لەرِوانطەی خوداوە طوناهکارن. هەموو خەلَکی هەلَەیان کردووە لەتێکانی ئەو ئامانجەی خودا بۆ ذیان دیاری کردووە و سەرکەوتوو نەبوون لەطەیشتن بەو ثێوەرانەی خودا دایناون لەلایەکی ترەوە ووشەی (طوناه کردن) لەرِوانطەی خوداوە تەنها ئەنجامدانی کاری هەلَەنیە بەلَکو ئەنجام نەدانی ئەو ضاکەیەیە کەلەکتێبی ثیرۆزدا دیاری کراوە بەم شێوەیە طوناه کردن تەنها بوونی ثەیوەندی خراث نیە لەنێوان خەلَکی و خودادا بەلَکو مانای ئەوەیە بەهیض شێوەیەك ئەو ثەیوەندیە نیە لەنێوان خوداو خەلَکی ئەو خودایەی کە لە کتێبی ثیرۆزدا خۆی رِاطەیاندووە.

2. **بنچینەی طوناه و بەرهەمی طوناه.**

ئەو خەلَکانەی کەدەلَێن درۆ ناکەن و دزی ناکەن و تاوان ئەنجام نادەن، تائێستاش لەرِوانطەی خوداوە طوناهکارن ضونکە تەنها دەرِواننە بەرهەمی طوناه کردن نە بنەماو بنچینەی خودی طوناه کردن.

أ) بنچینەی (رەطی) طوناه بریتیە لەخۆ ثەرستی و سەربەخۆیی وەرطرتنەوە لەخودا، بنچینەی ثەیوەندی ثضراوە لەطەلَ خودادا تەنانەت ئەطەر هەندیَ لەخەلَكی تاوان ئەنجام نەدەن یان درۆ نەكەن و دزی نەكەن ئەوا ثەیوەندیەكەیان هەر لەطەلَ خودا ثضراوە تەنانەت ئەطەر ذیانیَكی ضاكە خودازانەش بذین، هەر طوناهكارن ضونكە ذیانیَك دەذین كە دوورە لەخودای زیندوو كەلەكتیَبی ثیرۆزدا خۆی راطەیاندووە تەنانەت ئەطەر بەذیانیَكی ئەوثەری باوەرداری بذین تائیَستاش طوناهكارن ضونكە تەنها بەثیَی بیرو بۆضوونی باوەرداری تایبەت بەخۆیان دەذین. بنەضەی(بنچینەی) طوناه ئەوەیە كە ئەو ئامانجە نەثیَكین كەخودا بۆ ذیانمانی دیاری كردووەو ئامانج و ثیَوەری ئەخلاقی باوەرداری تایبەت دابنیَین دوور لەوەی كەخودا لەكتیَبی ثیرۆزدا ئاشكرای كردووە.

هەروەها رِەطی طوناه مانای رِیَك كردنی ذیانە لەدەرەوەی ئەو سنورەی خودا كیَشاویەتی یان ذیان بەبیَ ئەو سنورەی خودا دایناوە. رِەطی خەتاو طوناه ئەوەیە كەوا خۆت تیَروانینی خۆت بۆ جیهان و كۆمەلَطا بكیَشی دوور لەو خودایەی كەلەكتیَبی ثیرۆزدا خۆی راطەیاندووە.

ب) بەری طوناه لەرِەطی طوناهەوە سەرهەلَدەدات بەری طوناه كەوا لەرِەطی طوناه دەكات ئاشكرا بیَت و دیابیَت و نەكریَ رِەت بكریَتەوە مەبەست لەبەری طوناه ئەنجامدانی هەلَسوكەوتی هەلَەیە لەلایەكەوەو ئەنجام نەدانی كاری ضاكەیە لەلایەكی ترەوە بەواتایەكی تر ئەنجامی طوناه ئەوەیە كەئەو كارانە بكەی كەخودا داوادەكات ئەنجامی نەدەیت و ئەو كارانە نەكەیت كەخودا داوادەكات بیانكەیت.

دەتوانی لیستی ئەو شتە زۆرانە بدۆزیتەوە كە داوامان لیَ دەكات و ئەنجامیان نەدەین و لیَیان نزیك نەبینەوە (مەرقۆس 7: 20 - 32 رِۆما 1: 28 - 32 غەلاَتیە 5: 19 - 21 تیتۆس 3: 3 بینین 2: 8) بەم شیَوەیە طوناه تەنها باسی كارە خراثەكان ناكات بەلَكو باسی ثەیوەندیە ثضراوەكانیش دەكات لەطەلَ خودای زیندوو راستە قینە كەلەكتیَبی ثیرۆزدا خۆی ئاشكرا كردووە. لەبەرئەوە باوەرداران ووتار بەئینجیل دەدەن ثیَویستە یارمەتی خەلَكی بدەن بۆ تیَطەیشتنی طوناه لەهەردوو لایەوە رِەط و بەر.

3. **شكۆمەندی خودا**

شكۆمەندی خودا دەربرِینی سروشتی خوداي و ئامادەیی خودایە خودا یەكەم ثیاو یەكەم ذنی لەسەر ویَنەی خۆی خولَقاند (ثەیدابوون 1: 27) ئەمەش مانای ئەوەیە كە برِیَكی دیاریكراو لەسیفەتی خوداو سروشت و ثیرۆزی و خۆشەویستی خودایان هەبوو، بەلاَم ئەم ویَنەیەی خودایە یان وونكرد كاتیَك كەوتنە هەلَەو طوناهەوە ضیتر سیفەتی خودایان نەما بەمەش بەجەستەو بەرِوح بوون بەمردوو ثەیدابوون 3: 19 ضاكەو ثیرۆزی خۆیان وونكرد ثەیدابوون 6: 5 وەسیفەتی خۆشەویستیان نەما ثەیدابوون 4: 8 - 9 هەولَیاندا خۆیان لەخودا بشارنەوە دوای ئەوەی كەهاورِیَی ئەو بوون ثەیدابوون 3: 8 - 10. ئەمە ئەو مانایەیە كەئایەتی رِۆما مەبەستیەتی رِۆما 3: 23 خەلَكی هەموو ئەو ئامانجەیان وونكرد كەخودا دیاری كردووە بۆ ذیانیان، دواتر ویَنەی خودایان ونكردو سیفەتەكانی خودایان نەما وە ضیتر هەستیان بەئامادەیی خودا نەكرد لەذیانیاندا ئەو ثیَوەرەی كەخودا بۆ خەلَكی داناوە بۆ ئەوەی بتوانن لیَی نزیك ببنەوەو ثاكانەو لیَخۆشبوون بەدەست بهیَنن و لەرِوانطەی ئەوەوە ثەسەند كراو بن ثیَویستە سەد لەسەد تەواو بن لەبەرئەوە دوای ئەوەی ئادەم و حەوا كەوتنە طوناهەوە هیض كەسیَك شایەنی ئەوە نەبوو لەخودا نزیك بیَتەوەو لای ئەو ثەسەند بیَت ئەمەش مانای ئەوەیە كەهەموو خەلَكی لەلایەن خوداوە رِەتكرانەوە، لەجیاتی ئەوەی رِەزامەندی خودا بەدەست بهیَنن شایانی رِۆذی دوایی دادثەروەرن.

ثوختە: هەموو خەلَكی باری بیَ تاوانیان وونكرد بەهۆی سروشتی طوناه كردن كە لە ئادەمەو حەواوە بۆیان ماوەتەوە وایان لیَ هات ویَنەی خودا تیایاندا رِەنط نەداتەوەو خودا رِەتی كردنەوە.

ب) لەبەركردن و ثیَداضونەوە.

1. ئایەتی كتیَبی لەسەر كارتیَكی تازە یان دەفتەری تیَبینی بضوك **بنوسە**.
2. بەشیَوازی دروست ئایەتی كتیَبی **لەبەر بكە** (رِۆما 3: 23)
3. **ثیَدا بضۆوە**: طروثەكەت دابەش بكە بۆ طروثی دوانی و هەركەسیَكیش دلَنیا بیَ كە هاورِیَكەی ئایەتی كۆتایی لەبەركردبیَ.

4	وانەی كتیَب (70 خولەك) ضالاكی رِووناكبیری كلَیَسا: ثەیدابوون 1: 24، 2: 25

شیَوازی ثیَنج هەنطاوەكەی خویَندنی كتیَبی ثیرۆز بەكار بهیَنە بۆ خویَندنی ثەیدابوون 1: 24، 2: 25

هەنطاوی 1: بخویَنەوە
بخویَنەوە: بابەتەكەوە ثەیدابوون 1: 24، 2: 25 بخویَنینەوە
بابەتۆرە بخویَنینەوە بەشیَوەیەك كەهەر كەسیَك ئایەتیَك بخویَنیَتەوە تاكۆتایی هەموو برِطەكە

هەنطاوی 2: ئاشکرای بکە
بیربکەوە ئەو ڕاستیە ضیة کەثێت وایة طرنطة بۆت لەم بڕطەیەدا؟
یان ئەو ڕاستیة ضیة کەبەر ئەقلَ و دلَت کەوتوون لەم بڕطة کتێبیەدا؟
تۆمار بکە: ڕاستیەك یان دوو ڕاستی ئاشکرا بکە کەثێیان دەطەی بیریان لیَ بکەوەو بیرو بۆضونەکانت لەدەفتەرەکەتدا تۆمار بکە
بەشداری بکە. (دوای ئەوەی کەئەندامانی طروثەکەت هەندیَ کات لە بیرکردنەوە بەسەر دەبەن بەشداری بیرو بۆضوونی یەکتری بکەن بەنۆرە)
بانۆرە بکەین لەبەشداری کردنی ئەو شتانەی هەریەك لەێَمة ئاشکرای کردووە.
ئەمانەی خودارەوە ضەند نموونەیەکن لەبەشداری کردنی هەندێك لەو کەسانة لەوەی ئاشکرایان کردووة بیرت بیَ کەلەهەر طروثێکی بضوکدا ئەندامانی طروث بەشداری شتة جیاوازەکان دەکەن مەرج نیة هەمان شت بن.

ئاشکراکردنی 1: ڕاستی ئەسەند لای من ئەو ڕاستیة ئەسەند کراوەیة لە1 - 27
(ذن و ثیاو لەسەر ویَنەی خودا دروستکراون) خودا هەردووك ذن و ثیاوی لەسەر ویَنەی خۆی دروست کردوون ئەمەش مانای ئەوەیة کەثێویستة سیفەتة دیاری کراوەکانی هەریەك لەذن و ثیاو ڕەنطدانەوەی کەسایەتی خودا بن لەبەرئەوە من تەواو لەطیان لەبەران و بالَندەو خشۆکەکان جیاوازم ضونکة لەسەر ویَنەی خودا دروست نەکراون بەلاَم منی لەسەر شیَوەی خۆی دروستی کردووم وە زۆر لەسیفەتەکانی خۆی ثیَ بەخشیوم ئەم ڕاستیة یارمەتیم دەدات کەبەشیَوەیەکی ڕاست خۆم بناسم و بەهای خولَقاندنی جوانی خودا بۆ خۆم بزانم و هەلَسەنطاندنیَکی دروستی خۆم هەبیَ.

ئاشکراکردنی 2: ڕاستی ئەسەندکراو لای من ئەوەیة کەلەثەیدابوون 1: 28 ئاشکرا کراوە (بەرەکەتی خودا) ئەمة یەکەمجارە کەخودا ذن و ثیاو بەشیَوەیەکی ڕاستەو خۆ لەکتێبی ثیرۆزدا بدویَنیَ خودا باسی بەرەکەتی کرد لەسەر خولَقێنراو طیانلەبەران بەلاَم ذن و ثیاوی ڕاستەوخۆ ثیرۆز کرد ئەمەش یەکەم ئاطاداری ڕاطەیاندنی خودا بوو بۆ خەلَکی لیَرەدا دەبینین کەخودا ئەوە ڕادەطەیەنیَ کەلەخەلَکی و ذیانیانی دەویَ لیَرەدا جیاوازی طەورەمان لەنیَوان مرۆظ و طیانەوەران ثیَشان دەدات.
خودا بۆ مەبەستیَکی دیاریکراو دروستی کردووم، دروستی کردووم بۆ ئەوەي ثەیوەندی کەسیم لەطەلَی هەبیَ بۆ ئەوەی ثەیوەندی کەسیم هەبیَ لەطەلَ خەلَکانی تر هەروەها بۆ ئەوەی طیانی بەر ثرسیاریم بەرامبەر دروستکراوانی خودا هەبیَ لەبەر ئەمة دەربارەی ثەیوەندی بەخوداوە ثێویستة لەسەرم ویَنەی خودا لەمنەوە ڕەنط بداتەوە بەشیَوەیەکی طونجاو دەربارەی ثەیوەندیم بەخەلَکانی ترەوە ثێویستة لەسەرم ڕیَزی جیاوازی نیَوان نیَرو میَ بطرم دەربارەی جیهانی سروشتیش ثێویستة ملی ثیَ کەض بکەم دەسەلاَتم بەسەریدا هەبیَ.

هەنطاوی 3: **هەندیَك ثرسیار بکە**
بیربکەوە: ئەو ثرسیارە ضیة کەئارەزووی دەکەی لەم طروثەی بکەی دەربارەی ئەم بڕطة کتێبیة با هەولَ بدەین هەموو ڕاستیەك تیَبطەین کەلەثەیدابوون 1: 24، 2: 25 ڕاطەیاندراوەو ثرسیار بکەین لەو شتانەی تیَی نەطەیشتووین.
تۆماربکە: وورپای دارِشتنی ثرسیارەکەبة بەڕوونترین دارِشتن دوای ئەوە ثرسیارەکەت لەدەفتەرەکەدا تۆمار بکە.
بەشداری بکە: (دوای ئەوەی کەئەندامانی طروثەکەت هەندیَك کات لەنوسین و بیرکردنەوە بەسەر دەبەن یەکەمجار داوابکە کەهەریەکە بەثرسیارەکەی بەشداری بکات.
طفتوطۆبکە: دوای ئەوە هەندیَك لەو ثرسیارانة هەلَبذیَرە وەهەولَ بدە بەطفتوطۆی بەیەکەوە لەطروثەکەتدا وەلاَمیان بدەیتەوە.
(ئەمانەی خوارەوە نموونەن بۆ هەندیَك لەو ثرسیارانەی کەلەوانەیة ئەندامانی طروث بیکەن و وەهەندیَك تیَبینی بەسوود بۆ بەڕیَوة بردنی طفتوطۆ دەربارەی ثرسیارەکان).

ث1/ ثەیوەندی ضیة لەنیَوان بەشی یەکەم و بەشی دووەم لەثەیدابوون
تیَبینی: بەشی دووەم لەثەیدابوون ضیرۆك و طیَرانەوەی دووەم نیة بۆ ضیرۆکی خولَقاندن کەهەندیَك بانگەشەی بۆ دەکەن کة طوایة لەبنەڕەتدا دەطەڕیَتەوە بۆ سەرضاوەیەکی تر یان وولاَتیَکی تر ئایەتی ثەیدابوون 2: 4 بەئاشکرا فیَرمان دەکات کەمیَذوو دەست ثیَ ناکات تەنها لەدوای تەواو بوونی خولَقاندنی بوون (طەردوون) نەبیَ (ثەیدابوون 1: 1، 2: 3)
أ) بەشی یەکەم لەثەیدابوون بەمانای ووتەی سەرەدەم میَذوو نیة، کات لەڕۆذی ضوارەمی خولَقاندنەوە نەبیَ دەستی ثیَ نەکردووە ثەیدابوون 1: 14 بۆیة بەشی 1 لەثەیدابوون ڕاطەیاندنی خودایة لەسەر خولَقاندنی طەردوون بەتایبەتی زەوی لەکاتیَکدا کەمرۆظ کاری خولَقاندنی کۆتایی بوو کەخودا ثیَی هەلَسا ثەیدابوون 1: 26 - 27 ذن و ثیاو ئامادە نەبوون کاتیَك خودا هەموو شتەکانی تری خولَقاند، بەلاَم دواتر خودا بۆ مرۆظی ڕاطەیاند لە پەرتووکی پیرۆزدا ئەم هەموو شتەی ڕاطەیاند ثەیدابوون 1: 1 وە بۆ کیَ هەموو ئەم شتانەی خولَقاند ثەیدابوون 1: 14 - 26 - 29 وە مەبەستی خودا لەخولَقاندنی هەموو شتیَك ضیية ثەیدابوون 1: 28 ئیشایا 43: 7 کۆلۆسی 1: 16.

ب) بەشی 2لەثەیدابوون بەشیَوەیەکی دیاریکراو دورو دریَذ باس لەدروستکردنی مرۆظ دەکات ثەیدابوون 2: 4 ب) 7 وەبەهەشت ثەیدابوون 2: 8 - 17 و دروستکردنی ثەیدابوون 2: 18 - 25 دەکات بەلاَم بەشی سیَیەم لەثەیدابوون لەکەوتنی ذن و ثیاو دەطێڕیَتەوە لەطوناه و دەرئەنجامەکانی کەدەرکردنیان بوو لەبەهەشت.

ث2 / (ڕیزبەندی کات کامەیە لەخوڵقاندنی رووەك و مرۆظ)
تێبینی لەکاتێکدا کەبەشی 1 لەڤەیدابوون بۆمانی ئاشکرا دەکات کەخودا ڕووەك و درەختی یەکمجار دروستکرد و دواتریش طیانلەبەران و دواتریش ڤیاوو ذن بەلاَم وادیارە کە بەشی دووەم لەڤەیدابوون ڕیزبەندیەکی جیاواز دەطرێتەوە دروستکردنی ڤیاو یەکەم جار دێت دواتر دروستکردنی ڕووەك و گیانلەبەران و لەکۆتایشدا دروستکردنی ذن بەلاَم ڤێویستە بزانین کە بەشی یەکەم و دووەم لەڤەیدابوون دذ بەیەك نین بەلَکو یەکیان ئەوی تریان تەواو دەکات.
أ) ئایەتەکانی ڤەیدابوون 2: 4 ب- 7 دەست دەکات بەطێڕانەوەی مێذووی مرۆظ: ئەو ڤیاوەی خولَقاند کەزەوی دەکێلَێت و بەرهەم و بەروبوم بەرهەم دێنێت ئەم برِطەیەی کتێبیە دەلَیَ خودا زەوی ئاسمانەکان و مرۆظی دروستکرد ئەطەر بطەڕێینەوە بۆ دەقە عیبریەکە دەبینین لەرستەیەکی لێکدراوی شێوە ڕستەیەکی سەرەتایی و ڕستەیەکی (دذە نەقیزە) و شێوە رستەیەکی کۆتایی ڤێ دێت وەرطێرانی دەقاو دەق بەم شێوەیەی خوارەوە دەردەکەوێت ئەو ڕۆذەی خوداوەند زەوی و ئاسمانەکانی دروستکرد ڕووەك لەزەوی دەرنەضوبوو وەهیض درەختێك نەڕوابوو ضونکە ئەوکات خودا بارانی نەناردبوو لەبەرئەوەی مرۆظی تیا نەبوو بۆ ئەوەی بیکێلَیَ و بیضێنیَ (شێوە رستەی سەرەتایی ڤەیدابوون 2: 4 ب- 5) بەلاَم تەمێك (هەلَم) لەزەوی هەلَدەستاو ڕووی زەوی ئاو دەدا (شێوە رستەی معنز ڤەیدابوون 2: 6) خودا مرۆظی دوورستکرد وشنەی ذیانی بەلوتیدا کردوو بوو بەمرۆظی زیندوو (شێوە رستەی کۆتایی ڤەیدابوون 2: 7)

1. شێوە ڕستەی سەرەکی (ڤەیدابوون 2: 4 ب- 5) دۆخی بنەرەتی باس دەکات هیض درەخت و درەختۆکەی لیَ نەبوو هیض ڕووەکی سروشتی و ڕووەکی تری لیَ نەبوو هەموو سالَێك برویَنەوە ضونکە خودا ئەوکات بارانی نەناردبوو مرۆظیش دروست نەکرابوو تا زەوی بکێلَیَ.

2. شێوەی رستەی دذەنەقیز ڤەیدابوون 2: 6 ئەوە ڕووندەکاتەوە کاتێك خودا ڕووەك و درەختەکانی خولَقاند ڤەیدابوون 1: 11 - 13 وای کرد ئەم هەلَمە لەزەوی بەرز بێتەوە بۆ ئەوەی بارو دۆخی طونجاو ئامادە بکات بۆ طەشەکردنی ڕووك و درەختەکان خودا بۆ ئەوە هەلَمی داهێنا بۆ ئەوەی ڕووی زەوی ئاو بدات و هەور ڤێك بهێنیَ بۆ باران ئێمە کاتێك لەئەیوب 36: 27 دەخوێێنینەوە کە خودا دلَۆڤە ئاوەکان کێش دەکات وە وادەکات هەورەکان باران ببارێنن

3. شێوە رستەی کۆتایی ڤەیدابوون 2: 7 باس لەوە دەکات ضۆن خودا مرۆظی هێنایە دی خودا مرۆظی ئادەم لەو ڕەطەزانە خولَقاند کەلەزەویدا هەبوون و فووی بەلوتیدا کرد بەم شێوەیە ئادەم بوو بەبونەوەرێکی زیندوو سروشتی مرۆظ دەطمەن بوو جەستەی لەجیهانی ماددی خولَقێنرابوو بەلاَم ڕوحی لەخودا بوو ئەمەش دەریدەخات کەسیفەتی خودا هەلَدەطریَ.

ب) ئایەتەکانی ڤەیدابوون 2: 8 - 17 بەردەوام دەبیَ لەسەر طێڕانەوەی مێذووی مرۆظ دامەزراندنی بەهەشت لەعەدەن

1. خودا هەستا بەدامەزراندنی بەهەشت لەشوێنێکی عەدەن ئەم بەهەشتە دەکەوتە شوێنێکی ڕۆذهەلاَتی عەدەن لەڕوانطەی نوسەری ئەم سروشەوە بەلاَم شوێنی ضوار ڕووبارەکە لەکاتی دامەزراندنی ئەم بەهەشتە دیارنیە

2. ئایەتی ڤەیدابوون 2: 9 ئامادە بۆ خولَقاندنی بنەرِەتی درەختەکان ناکات لەسەر زەوی (ڤەیدابوون 1: 9 - 11)بەلَکو ئامادە بۆ طەشەکردنیان دەکات لەکاتێکی دواتر لەعەدەن دوو درەختی جیاواز هەبوون لەناوەڕاستی بەهەشت. درەختی ذیان تەنها خواردنی نەدەدا بەجەستەی مرۆظ وەك بەری هەموو درەختەکانی تر بەلَکو توانایەکی تایبەتی هەبوو کەذیانی نەمری دەبەخشی بەمرۆظ (ڤەیدابوون 3: 25) بەلاَم درەختی زانینی ضاکەو خراڤە زانین و جیاکردنەوەی تەواوی دەبەخشی ئیشایا 7: 15 - 16 بۆ ئەوەی ضاکەو ئەوەی خراڤیە.
ئادەم هێزی زانینی ضاکەو خراڤەی ڤیَ درا نەك لەرێطای ئەم درەختەوە بەلَکو بەرێطای نەخواردنی بەری ئەم درەختە کاتێك خودا خواردنی بەری ئەم درەختەی لەئادەم قەدەغە کرد بەمە بەڕاستی فێری کرد کەضاکەو خراڤە بناسیَ و لەیەکتریان جیا بکاتەوە. نەخواردنی بەری ئەم درەختە ضاکەیەو خواردنیشی خراڤیەو سزاکەی مردنە هەروەها ئاسەوانی کردنی بەهەشت لەهەندێك جۆری هێزی خراڤەکار زانینی ڤێویستی بۆ ناسینی ضاکەو خراڤە دا بەئادەم.

3. خودا ئەرکی کێلاَن و ضاندن و ضاودێری کردن و ئاراستنی بەهەشت و هەموو بوون بەئادەم سڤارد ڤەیدابوون 1: 31 کەکاری ضاکەو هێنانی رۆشنبیری و شارستانی بۆ ئەم زەویە بهێنیَ هەروەها ڤێویست بوو لەسەر ئادەم کەڤاسەوانی بەهەشت بکاو لەیەکێك لەشێوەکانی خراڤە بی ئاریزیَ ئەویش کارێکە کەتەنها لەبەشی 3 لەڤەیدابوون دەخوێنینەوە.

ڤوختە: هەردووك بەشی 1 و 2 لەڤەیدابوون فێرمان دەکەن کەڕووەکەکان و درەختەکان ڤێش خولَقاندنی ڤیاوو ذن خولَقێنراون.

ث3 / ڕیزبەندی کات کامەیە خولَقاندنی طیانلەبەرەکان و مرۆظ؟
تێبینی: ئایەتەکانی ڤەیدابوون 2: 18 - 25 بەردەوام دەبن لەسەر طێڕانەوەی مێذووی مرۆظ: خولَقاندنی ذن، ئایەتەکانی (ڤەیدابوون 1: 20 - 27) بەڕوونی فێرمان دەکەن کە بالَندەو طیانلەبەرەکان ڤێش خولَقاندنی ذنء ڤیاو خولَقێندراون. هەردووك ئایەتەکان (ڤەیدابوون 1: 26 - 27) ڤوختەی خولَقاندنی ڤیاوء ذنن بەبیَ هیض ئامادەیەك بۆ ماوەی نێوان خولَقاندنی ڤیاوء خولَقاندنی ذن. بەشي دووەم لە ڤەیدابوون بەئاشکرا فێرمان دەکات کە ذن دوای ماوەیەکی درێذ لە خولَقاندنی ڤیاو دروستکراوە.

أ. ئايةتى ثةيدابوون 5: 19 فيَرمان ناكات كةخودا لةسةرةتادا سةركةوتوو نةبووة لة دؤزينةوةى طونجاويَك بؤ ثياو.

هةنديَك سةيرى (ثةيدابوون 2: 19) دةكةن وةك ئةوةى كة خودا طيانلةبةرانء بالَندةكان دواى مرؤظ خولَقاندبيَ هةروةها خولَقاندنى طيانلةبةران و بالَندةكان وا شرؤظة دةكةن كة هةولَيَكى سةركةوتوو نةبيَ لةلايةن خوداوة بؤ خولَقاندنى طونجاويَك بؤ ثياو ئةوان دةلَيَن ثياظو بةناو طيانلةبةرةكاندا طةراوة و ناوى طونجاوى ليَناون بةلاَم خودا نةيتوانيوة طونجاويَك لةناوياندا بدؤزيَتةوة بؤ ثياو، بةلاَم ئةم شرؤظة كردنء ليَكدانةوةية رِاست نيية. ضونكة خودا تواناى ئةوةى هةبوو مرؤظ بخولَقيَنيَ لة (ثةيدابوون 2: 7) وة تواناى خولَقاندنى ئافرةتيشي بةهةمان شيَوة هةبوو (ثةيدابوون 2: 21 - 25)

ب. ئايةتةكانى (ثةيدابوون 2: 18 - 20) لةسةرةتادا خودا ئارةزووى لاى ثياو دروستكرد بؤ بةشداريكرن لةطةلَ طونجاويَكى دياريكراو.

لةثةيدابوون (2: 18) خودا رِستةيةكى سةرةتايي ثيَشكةش كرد ثيَش ئةوةى ذن دروست بكات لة (ثةيدابوون 2: 19 - 22) ئةويش بةو شيَوةيةى كةلةثةيدابوون (1: 26) كردى ثيَش ئةوةى ئادةم و حةوا بخولَقيَنيَ لة (ثةيدابوون 1: 27) باشترين رِيَطا بؤ وةرطيَرانى كردارى عيبرى كةلة (ثةيدابوون 2: 19) هاتووة ئةوةية كةبةرابردووى تةواو دابنريَ. خودا لةطةلَ هةموو درندة كيَويةكانء بالَندةكانء ئاسمانى دارِشت و هيَناى بؤلاى ئادةم بؤئةوةى ببينيَ بةض ناويَك بانطيان دةكات. هةرناويَكى كة ئادةم لة بوونةوةرةكانى نا بووبة ناويَكى زيندوو بؤى.

ئةمةش ماناى ئةوةية كة دواى ئةوةى خودا خولَقاندنى بالَندةكانى تةواو كرد (ثةيدابوون 1: 20 - 23) و طيانلةبةران لة (ثةيدابوون 1: 24 - 25) هةستابة خولَقاتندنى ئادةم (ثةيدابوون 1: 26 - 27)و لةرِيَطاى ثيَدانى ئةو ناوانة ثيَي، ئادةم دةريخست كة سروشتء خةسلَةتى هةموو جؤريَكى بالَندةكانء گیانلەبەرەكان تيَطةيشت بةطةرِانى ئادةم بةناو طيانلةبةرةكانداء ناسينى سيفةتء سروشتيان بؤى دةركةوت كةئةو لةهةموو بوونةوةرة زيندووةكانى تر جياوازة.

بؤية ئيَمة لة (ثةيدابوون 2: 20) دةيخويَنينةوة، بةلاَم ئةو لةناوياندا دياريكراويَكى لة شيَوةى خؤى نةدؤزييةوة بةم شيَوةية ئةوة ئادةم بوو نةك خودا كة نةيتوانى دياريكراويَك لةشيَوةى خؤي بدؤزيَتةوة. خودا ئارةزووى بةشداريكردنء هاوبةشي خستة دلَي ثياوةوة (ئادةم) كة ناكريَ هيض بوونةوةريَك تيَري بكات جطة لةذن (حةوا) بالَندةو طيانلةبةرةكان نةيان توانى ئةم ئارةزووة تيَر بكةنء ثيَويستة بوونةوةرةكةى تر شيَوةى ئادةمى هةبيَ بؤ ئةوةى بتوانيَ ئةم ئارةزووة قولَةى تيَر بكات، بؤية لة (ثةيدابوون 2: 24) دةخويَنينةوة كة خودا ذنى لة ثةراسووى ثياو دروست كردووة بؤ ئةوةى طوزارش لةو نهيَنية قولَة بكات كة هةردووكيان يةكتر ثيَك دةهيَنن لة (ثةيدابوون 2: 23 - 44). ذن لةشيَوةى ثياو بوو لةبةرئةوةى لةتيةكيَك لةثةراسووةكانى وةرطيراوة بؤئةوةى دياريكراوى ئةو بيَت. لةقاضي وةرنةطيراوة بؤئةوةى نةبيَتة كةنيزةكى ئةو لةسةريشي وةرنةطيراوة بؤئةوةى بةسةريدا زالَ نةبيَ.

ثوختة: هةردوو بةشي 1و 2 لة ثةيدابوون روونى دةكةنةوة كة طيانلةبةرانء بالَندةكان ثيَش مرؤظ خولَقيَندراون.

ث4 / ضى وادةكات كة مرؤظ لةبوونةوةرةكانى تر جياواز بيَت؟

تيَبينى / خودا بةشيَوازيَكى جيا لةبوونةوةرةكانى تر خولَقاند.

أ) جةستةى مرؤظ: ئايةتى (ثةيدابوون 2: 7) دةلَيَ خودا ثياوانى لةو رِةطةزانة خولَقاند كةلةطلَدا هةن. بةفوو شنةى ذيانى بةلوتيدا كردو مرؤظ بوو بة بوونةوةريَكى زيندوو. بةم شيَوةية لةكاتيَكدا خودا بةفةرمانى خؤى طيانلةبةرانى خولَقاند، بةلاَم مرؤظ بةدةستى خؤي دروستكردو بةفوو شنةى ذيانى بةبةرداكرد. ئةمة ثيشانمان دةدات كة جةستةى مرؤظ لة طيانلةبةران جياوازة و ئاشة رِؤذى زؤر جياوازى هةية.

ب) رِوحى مرؤظ: لة (ثةيدابوون 1: 26- 27) دةخويَنينةوة كةخودا ذنء ثياوى لةسةر ويَنةى خؤى خولَقاند، خودا سروشتى رِوحى شيَوةى رِوحى خوداى ثيَبةخشي. بةم شيَوةية مرؤظ هةنديَك سيفةتى خوداى ثيَدابوون، ئةمةية كة شويَنى دةطمةن دةدات بةمرؤظ لةناو هةموو بوونةوةرانى تردا هيض شتيَك لة بووندا لةسةر ويَنةى خودا دروست نةكراوة جطة لة ذن و ثياو.

ج) ثةيوةندى مرؤظ بةخوداوة: لة (ثةيدابوون 1: 28 - 29) دةخويَنينةوة كة خودا راستةوخؤ لةطةلَ ذنء ثياو قسةي كردووة، ئةمة يةكةم جار بووة كة خودا لةطةلَ مرؤظ قسة بكات، هةروةها يةكةمجار بووة كة خؤى بؤ مرؤظ رِابطةيةنيَ. كةواتة خودا تواناى ئةوةى داوة بةمرؤظ كة خودا بناسيَ ء ثةيوةندى لةطةلَى هةبيَ سةرةرِاى ئةوةش خودا ئةركى خستنةطةرِو بةكارهيَنانى زةوى طرتؤتة ئةستؤى مرؤظ و تواناو دةسةلاَتى داوةتيَ بةسةر طيانلةبةرانء بةكارهيَنانى رِووةكء درةختةكانيش بةمةش رِاستييةكى طرنطى ئاشكرا كرد ئةويش ئةوةية كة زةوى لة ثيَناوى مرؤظدا درست كردوةو كردوونى جيَطري خؤي لةسةر زةوى برِواننة (ثةيدابوون 2: 15)

ثوختة: مرؤظ بوونةوةريَكة كة بوونى ماددىء رِوحى هةية، واتا جةستةو رِوحى هةية مرؤظ تاكة بوونةوةرة كة تواناى بيركردنةوةى لؤجيكى هةية، تاكة بوونةوةرة كة خاوةنى ويذدانةو يارمةتى دةدات بؤ جياكردنةوةى ضاكةو خراثة هةروةها بيرو هؤشي بةهيَزى هةية كة يارمةتى دةدات بؤ ناسينى شتةكان بةبيَ بيركردنةوة ليَيان. تواناى داهيَنانى هةية، لةوش طرنطتر تواناى ناسينء دواندنى خوداى هةية.

ث5 / (2: 24) ئايا هاوسةرطيرى مرؤظ دايمةزراندووة يان خودا؟

تيَبينى: دامةزراوةيةكى كؤمةلاَيةتية خودا بؤخؤى داناوة

أ) هاوسەرطیری بیرۆکەیەکی خودایەو دامەزراوەی خۆیەتی (ثەیدابوون 1: 2) خودا لەمرۆظدا ثێداویستی هاوسەرطیری داناوەو دەست ثێشخەری کرد بۆ خولَقاندنی ذن بۆ ثیاو هەروەك خودا جلَەوی کارەکەی طرتە دەست لەدامەزراندنی ثەیوەندی هاوسەری لەنێوان ثیاوو ذندا ثێش ئەوەی ذن و ثیاو بکەونە طوناه و هەلَەوە خودا هەلَسا بە دامەزراندنی ثەیوەندی هاوسەرطیری بۆئەوەی ثەیوەندیەکی باش بێت لەم لایەنانەی خوارەوە.

1. کاتی هاوسەرطیری ثێویستە لەسەر هەریەك لەذن و ثیاو لای دایك و باوکیان نەمێنن.
2. ثەیوەندی هاوسەرطیری ثەیوەندیەکە لەنێوان یەك ذن و یەك ثیاو بەشێوەیەك کەثێویستە ثیاو بەشێوەیەکی هەمیشەیی بەذنەکەیەوە طریَ بدریَ.
3. ثەیوەندی سێکسی تەنها بۆ ئەم ذن و ثیاوەیە (ذن و مێرد) وەتەنها دوای هاوسەرطیری دەست ثێدەکات تەنها لەضوار ضێوەی ئەم ثەیوەندیەدا نەبێت ئەنجام نادرێت.

ب) خودا خۆی ثارێزطاری لە هاوسەرطیری کرد دوای ئەوەی ذن و ثیاو کەوتنە طوناهەوە مەسیحی خوداوەندمان لەمەتا 19 و ثۆلَسی نێردراو لەنامەی ئەفەسۆس جەخت لەسەر ئەوە دەکەنەوە کە هاوسەرطیری لەبنەرِەتدا خودا دایمەزراندووە ثێویستە لەسەر هەموو زەوی بەردەوام بێت.

ث6 / ئایا ثێویستە لەسەر خەلَکی لەزاوزێیەك بەردەوام بن بەبیَ هیض بەندو رێسایەك؟

تێبینی: ئەرکی زاوزیَ کردن و زیادکردنی دانیشتوانی زەوی.

أ) ثێش کەوتنە ناو طوناهەوە: تێبینی دەکریَ کەئەم کارە دوای ثەیدابوون1: 26 - 27 درابێت خودا مرۆظی لەسەر وێنەی خۆی دروستکرد ثێش ثەیدابوون 3 کەباس لەضۆنیەتی طوناهکردنی ئادەم و حەوا دەکات بۆیە ثێویستە ئەو کارەی لە ثەیدابوون 28 دا هاتووە لەذێر رۆشنایی ئەوەدا لێك بدرێتەوە کە تێیدا هاتووە لەبنەرِەتدا مەبەستی خودا ئەوەبووە کەزەوی ثڕبکات لەو مرۆظانەی کە وێنەی خودا هەلَدەطرن وەك ئەوەی کەثێویست بوو وابن ئەطەر ئادەم و حەوا نەکەوتبنایە طوناهەوە خودا زەوی بەدی هێنا تا ثڕی بکات لەو مرۆظانەی دەیناسن و خۆشیان دەویَ و دەیثەرستن و رِێطەی ئەو بطرن و شکۆداری بکەن بەواتایەکی تر خودا زەوی دروستکرد کەثڕی بکات لەو خەلَکانەی لەضاکەو باشیدا لەو دەضن (ئەفەسۆس 4: 24).

ب) دوای کەوتنە طوناهەوە: بەلاَم لە ثەیدابوون 5: 1-2 دەخوێنینەوە کە ئادەم دوای کەوتنە طوناهەوە کورێکی لێکەوتەوە وەك خۆی و وێنەی خۆی بەم شێوەیە لەو کاتەوە کە ئادەم و حەوا کەوتنە طوناهەوە، زەوی بەو کەسانە ثڕ بوو کە وێنەی خودایان هەلَنەطرتبوو وەك ئەو دۆخەی ثێش کەوتنە ناو طوناه سەرەرِای ئەوەش ثلانی بنەرەتی خودا نەطۆرِا.خودا ئێستاش دەیەویَ زەوی ثڕبکات بەو کەسانەی لەسەر وێنەی ئەون و لەو دەضن (ثەیدابوون 9: 1) بەهۆی کاری رِزطاربوون کە عیسای خوداوەند ثێی هەستا،ئەو خەلَکانەی باوەڕیان بە خوداوەند عیسای مەسیح و کارە رِزطاریکەرەکەی هەیە بوونە بوونەوەری تازە (2کۆرنسۆس 5: 17 ئەفەسۆس 20: 4-24) لەبەرئەوە باوەرِداری مەسیحی کاتێك بیر لەوکارانە دەکاتەوە کە تایبەتن بە زۆربوونی ذمارەی دانیشتوانی جیهان یان رِێکخستن زاوزێکردن و ذمارەی ئەو مندالأنەی کە ثێویستە ذن و مێرد بیانخەنەوە ثێویستە لەسەر هەر (باوەرِداریَکی مەسیحی) مەبەستی خودا لەبەر ضاو بطریَ لە ثڕکردنی زەوی بۆ مرۆظ، بەلاَم نەك هەر مرۆظێك بەلَکو بەمرۆظیَ لەوێنەی خودا، بەشێوەیەکی طشتی خودا سەربەستی دەدات بە ذن و مێرد لەسەر وەضە خستنەوە و زاوزێکردن. بەلاَم لەهەمان کاتدا بەرثرسیارێتی ثڕکردنی زەوی بە مرۆظ کە وێنەی خودا هەلَبطرن دەخاتە سەرشانیان.

ث7/ (28: 1) ضۆن مرۆظ دەتوانیَ هەستیَ بە ئەرکی ملکەضکردنی زەوی؟

تێبینی: ئەرکی بەرِێوەبردنی زەوی و سەرثەرشتیکردنی لەجیاتی خودا

أ) ووشەی (ملی ثێکەض دەکات) لێرە بەمانای ووشە: دەستی بەسەردا دەطریَ یان دەسەلاَتی بەسەردا دەشکیَ، یان رایدەهێنیَ دەطەیەنیَ. ئەرکی ذن و ثیاو ئەوەیە کە ئاوەدانی و شارستانیەتی بۆ ئەو شوێنانە بهێنن کە بە بوونەوەرانی خودا ئاوەدان نەکراونەتەوە.
مەبەست لەوەش ئەوەیە کە ئەو شوێنانەی ئاوەدان نین ئاوەدانیان بکەنەوە و زەویە بیَ ثیتەکان ثیتداربکەن.
طیانلەبەرە کێویەکان مالَی بکەن و رِایان بهێنن بۆ ئەوەی بۆ بەکارهێنان بشێن. هەروەها ثێویستە لەسەریان کە یاسا سروشتیەکانی بوون بدۆزنەوە. واتا ثیادەی زانست بکەن بە بەرثرسیارێتیەوە. ئەم یاسا فیزیایی و کیمیاییانە بە شێوەیەك بەکار بهێنن کە ضاکەی مرۆظی تێدا بیَ. سەرەرِای ئەوەش ئەم مافی ثیادەکردنی زانست و کشتوکالَ و ثیشەسازی مافێکی رِەها نیە بەلَکو مافێکە کە هەندێك سنوور و بەندی خۆی هەیە.

ب) ووشەی (ملی ثێکەض دەکات) هەروەها مانای ضاودێری دەکات. یان ثارێزطاری دەکات دەطەیەنیَ.لەبەرئەوە ئەرکی ذن و ثیاو ئەوەیە کە ثارێزطاری لە بوونەوەرانی خودا بکەن لەهەر بەکارهێنانێکی خراث و نابەجیَ و تێکدان و رِووخاندن. بەکارهێنانی دەستکەوتەکانی زەوی سنوری هەیە کە خودا کێشاویەتی.
کەس مافی ئەوەی نیە کە بەخراثی دەستکەوتەکانی زەوی بەکاربهێنیَ یان بەکاریان بهێنیَ بۆ بەدیهێنانی قازانجی تایبەتی یان بە ئامانجی زیانطەیاندن بە ئەو خەلَکانەی تر کە لەسەر زەوی دەذین.

خەڵکی مافی ئەوەی نیە کە بوونەوەرانی خودا بەخراثی بەکار بهێنن بۆ ثیسکردنی ذینطەو ئاو و هەوا بە شێوازێك کە هاوسەنطی ووردی ئەم طەردوونە تیك بضێ، ضونکە ئەمە دەبێتە هۆی لەناو ضونی ڕەطەزی مرۆظ لەسەر زەوی. هەروەها خەڵکی بۆیان نیە بەهۆی خراث بەڕێوەبردنەوە دەستکەوتەکانی زەوی ثەرت و بلاَو بکەن ضونکە هەذاری و برسیەتی لیَ دەکەوێتەوە.

ج) <u>ئەرکی ملکەضکردنی زەوی طەیاندنی ڕۆشنبیری کتێبیی و باوەڕی مەسیح دەطرێتەوە بۆ هەموو خەڵکی جیهان</u>.
کلتوری هەر نەتەوەیەك بریتیە لە تێڕوانینی بۆ جیهان و ماف و ڕاستی بەهاکان. نەتەوە لە قەناعەت و شارەزایی و هەڵسوکەوت و ثەیوەندیەکانی و یاساکانی(داب و نەریت) یەوە طوزارشت لە تێڕوانینی خۆی دەکات.
دوای کەوتنە ناو طوناهەوە ووردە ووردە نەتەوە و طەلەکان تووشی لادان بوون لە ڕێطای خودا و ڕۆشنبیری.
بە تێثەڕبوونی ساڵەکان خەڵکی وایان لیَهات دوور لەخودا بذین، ئەمەش وایکرد کە کەلتور و ڕۆشنبیریان زیاتر تێکەلاَوی طوناهو خراثەکاری بێت.لەبەر ئەمە خودا تەنها مەبەستی طۆڕینی خەڵك نیە بەڵکو طۆڕینی کلتور و ڕۆشنبیریشیان.
خودا دەیەویَ طەلێك بۆخۆی دروست بکات ڕۆشنبیریەکی تایبەتیان هەبێت کە دەکریَ بە (ڕۆشنبیری خودایی) ناوی ببەین لەسەر ئەم زەوية.لەکاتێکدا کە هەڵسوکەوتی مرۆظ بابەتی ڕاطەیاندنی خودایە لەکتێبی ثیرۆزدا، ئەوا زۆربەی ڕێنماییەکان لە کتێبی ثیرۆزدا بە شێوەی ڕاستەوخۆ ئامانجی طۆڕینی کلتور و ڕۆشنبیری خەڵکە.

ث8/ <u>خەڵکی ضۆن دەتوانن ئەرکی دەسەلاَت بەسەراطرتنی زەوی تەواو بکەن؟</u>
تێبینی:
أ) <u>ووشەی (دەسەلاَتی بەسەردا دەطریَ) لیَرە بەمانای ووشەی لە بالاَدەستی</u> لەبەرئەوە مەبەستی ذن و ثیاو ئەوەیە کە دەسەلاَتیان بەسەر بوونەوەرەکانی خودا هەبیَ لە ئاسمان و لەسەر وشکانی و لە دەریادا. بۆ نمونە لە ثەندەکان 10: 12 دەفەرمویَ (ڕاستودروست بایەخ بە طياني ئاذەڵەکەي دەدات، بەلاَم بەزەیي بەدکاران دلَرەقیية).بەم شێوەیە ثێویستە کە باوەڕداری مەسیحی بەزەیی بە طیانلەبەراندا بێتەوە و طرنطی بە هەموو ئەو طیانلەبەراندا هەبیَ کە لەذێر ضاودیَری ئەودان لەبەرئەوە ثێویستە کە باوەڕداری مەسیحی طرنطی بە بوونەوەرانی خودا بدات.

ب) <u>ئەرکی مرۆظ ئەوەیە کە ئەم طیانلەبەر و باڵندە و ماسییانە بۆ سوودی خەڵك بەکاربهێنێ</u> ثێویستە لەسەر خەڵکی کە لەڕێطای بڕیاردانی ڕاست و حەکیمانەوە کە سوودی خەڵکی تیَدا بێت دەسەلاَت بەسەر ئەم بوونەوەرە زیندوانەدا هەبێت.ثێش ئەوەی مرۆظ بکەوێتە طوناهو هەڵوە خودا هەر ڕووەکێك کە تۆوی هەڵطرتبیَ و هەر درەختێك بەری هەبیَ دای بەمرۆظ.تەنانەت دوای کەوتنە ناو هەڵەو طوناهیشەوە و فەوتانی جیهان کاتی ڕودانی لافاوی مەزن،خودا ذمارەیەکی زۆری طیانلەبەر و ماسی و باڵندەکانی بە مرۆظ بەخشی بۆ ئەوەی ببێتە سەرضاوەی خۆراك بۆیان، ئێمە لە ثەیدابوون 9: 3 دەخوێنینەوە..

ج) <u>ئەرکی دەسەلاَتداری مرۆظ تەنها طیانلەبەران و ماسی و باڵندەکاندا دەبیَ</u>، خودا ئەرکی دەسەلاَتی مرۆظی بەسەر مرۆظدا نەداوە بە مرۆظـ ئەوەش مانای ئەوەیە کە هیض طەلێك بۆی نیە دەسەلاَت بەسەر طەلێکی تردا بطریَ و بیضەسثێنێت و ستەمی لیَبکات یان بیکوذیَ.مافی هیض نەتەوەیەك نیە کە بەسەر نەتەوەیەکی تردا بالاَ دەست بێت.
هەروەها کەسێك لە هیض نەتەوەیەك بۆی نیە هیض مرۆظێك بضەوسێنێتەوە یان کۆیلەی بکات ئەطەر لەنەتەوەکەی خۆی بێت یان لەنەتەوەیەکی تر.

د) <u>ئایا باوەڕدارانی مەسیحی دەتوانن بضنە ناو دەسەلاَتەوە؟</u> لە ثەیمانی کۆندا ثاشای مەزن هەبوون وەك داود و هەروەها کەسانی مەزنی وەك موسا و یوسف و دانیال و نحمیا هەبوون کە ثۆستی حکومی طرنطیان هەبووە لە هەندێك لە وولاَتانی طرنطدا وەك میسر و فارس. ئەمانە کاریطەری طەورەیان لەسەر ئەوانە هەبووە لە دەوریان بوون.لە ثەیمانی نویَ دا دەبینین نیقودیمۆس ئەندامێکی دیار بوو لە دەسەلاَتی یەهودیدا.لە لۆقا 7 و کردار 10 هەندێك لەڕابەرە سەربازییەکانی ڕۆما مەسیحی بوون هەروەها لە کرداری نێردراوان 8 ئەو وەزیرە حەبەشیية بووبە مەسیحی و لە کرداری نێردراوان دەسەلاَتداری قوبرس بوو بە مەسیحی لە کردار 7 یەکێك لە ئەندامانی ئەنجومەنی شار لە ئەسینا بووبە مەسیحی.
خوداوەند ئیسای مەسیح بۆ ئەوە هات کە خەڵکی لە هەموو لایەنەکانەوە ڕزطار بکات. ئەمە ئەوانەش دەطرێتەوە کە لە حوکم و دەسەلاَتدان. کاتێك ئەو کەسانەی لە ثۆستی دەسەلاَتدان دەبن بە باوەڕدارانی مەسیحی کاریطەری زۆر جوانیان دەبیَ لە ضوارضێوەی ثۆستەکانیاندا. بۆیە لە(1تیمۆساوس 2: 1-4)دەخوێنینەوە کە ثێویستە لەسەر باوەڕدارانی مەسیحی کە نوێذ بکەن لە ثێناوی هەموو خەڵکیدا بە شێوەیەکی طشتی و لە ثێناوی ثاشاو خاوەن دەسەلاَتەکان بەشێوەیەکی تایبەتی ضونکە خودا دەیەویَ بەرەو زانینی ڕاستی بڕۆن و ڕزطاری بە دەست بهێنن، بۆیە ثێویستە لەسەر باوەڕداری مەسیحی کە بطەنە دەسەلاَت لە وولاَتەکانیاندا.

ه) <u>ئەرکی دەسەلاَتداری مرۆظ هیض شتێك لە دەرەوەی ضوار ضێوەی زەوی ناطرێتەوە</u>، بۆیە نابیَ مرۆظ سامان و دەستکەوتەکانی لە ثێناوی دۆزینەوە و ئاشکراکردنی ئاسمانی دەرەوەدا لە کیس بدات لەو کاتەدا کە خەڵکی بە ملیۆن لەسەر زەوی بەدەست هەذاری و بیَ بەشییەوە دەناڵێنن.

<u>هەنطاوی 4: جیَ بەجیَ بکە</u> **بیربکەوە:** کام لەم ڕاستیانەی لەم برِطە کتێبیەدا هاتوون وە جێبەجیَ کردنی کردەیی بۆ باوەڕداران دەشێت؟

بةشداری بكةو تؤماری بكة: وةرن بابةتيةكةوة بيربكةينةوة و هةنديَك لةو جيَبةجيَكردنانة تؤمار بكةين كة دةتوانين لة ثةيدابوون 1: 24- 2: 25ثوختةى بكةين.
بيربكةوة: ئةو جيَبةجيَكردنة ضية كة خودا لةتؤى دةويَت كة بيطؤرِى بؤ كارى كةسى
تؤماري بكة: ئةم جيَبةجيَكردنة كةسية لةدةفتةرةكدا تؤمار بكة هةست بةسةربةستى بكة لة بةشداريكردن و لة جيَبةجيَكردنى كة خودا خستويةتية دلَيةوة.
(لة بيرت بيَت) كة ئةندامانى هةر طروثيَك رِاستى جؤراوجؤر جيَبةجيَ دةكةن يان هى ترى لىَ هةلَدةهيَنجن

1- ضةند نمونةيةك لة جيَبةجيَكردنى ثيَشنياركراو

1: 27 هةميشة لةبيرت بيَت كة خودا تؤى خولقاندووة بؤ ئةوةى لةم جيهانةدا لةسةر ويَنةى ئةو بى

1: 28 بةكارايى كار بكة بؤ ثرِكردنى ئةم زةوية بؤ خةلَكانيَك كة ويَنةى خودا هةلَدةطرن.رِؤلَةكانت و رِؤلَةكانى تريش رِابهيَنة بؤ ئةوةى خوداوةند عيساى مةسيح بناسن و بطؤرِيَن و ببن بةشيَوةى ئةو.

1: 28 بةسيفةتى ئةوةى كة قوتابى خوداوةند عيساى مةسيحى.ئةو ياسايانة بدؤزةرةوة كة خودا لةبوونةوةرى خؤيدا دايناوة.ئةمةش ماناى ئةوةية كة بةشيَوةيةكى بةرثرسيار زانست ثيادة بكةى و ئةم ياسا فيزيايى و كيميايانة بة شيَوةيةى كة خيَر و ضاكةى مرؤظى تيَداية.

1: 28 ثاريَزطارى لة خولقيَنراوةكانى خودا بكة و لةبةكار هيَنانى خراث و تيَكدان و ويَرانكارى بيانثاريَزة.

1: 28 سووربة لةسةر طةياندنى رِؤشنبيرى كتيَبى ثيرؤز و مةسيحيةت بؤ هةموو خةلَكى سةر زةوى

1: 28 سووربة لةسةر برِيارى حةكيمانة و دروست كة ثةيوةنديان بة بالَندة و طيانلةبةران و سامانة ئاويةكان بةشيَوةيةك كة ضاكةى خةلَكى تيَدا بيَت.

1: 28 ئةطةر باوةرِداريَكى مةسيحى لة ثؤستيَكى حكوميدا بوو هانى بدة كة كاريطةرى طةورةى هةبىَ لةسةر كؤمةلَطا.

2- نموونة لةسةر جيَبةجيَكردنى كةسى:

أ) ثيَشتر تيَطةيشتنى قوولَى ئةو رِؤشنبيريةت بةدةستهيَناوة كة خودا خستويةتية ئةستؤى باوةرِدارانى مةسيحى.يةكيَك لةو بةرثرسياريَتيانةى باوةرِدارى مةسيحى ثاريَزطاريكردنى خولقيَندراوى خوداية.بؤية وةك باوةرِدار ثيَويستة لةسةرمان ئةمانةى خوارةوة لةبةر ضاو بطرين:

1-واز هيَنان لة ويَرانكردنى سروشت و تيَكدانى سيستةمى ذينطة.نمونةى ئةمةش دةستةبةر داربوونى لة لةناو بردنى ئةو ضينة ئؤزؤنةى كة بةرطى زةوية.وةستاندنى ويَرانكردنى دارستانة باراناويةكان و لةوةرِاندنى بىَ بةزاييانة و بىَ سنوور كة دةبىَ بةهؤى رِووتاندنةوةى زةوى و وةستاندنى كوشتنى،ئةو طيانلةبةرانةى هةية لة زنجيرة رِةطةزةكانى خواردن.

2-واز هيَنان لة ثيسكردنى جيهان (ذينطة). نموونةى ئةوةش وةستاندنى ثيسكردنى ئاو لةئةنجامى تيَفرِيَدانى ماددة ذةهراويةكان و ثاشةرِؤكانى ثيشةسازى لة رِووبار و دةرياكان.وةستاندنى ثيسكردنى هةوا بة هؤى هؤيةكانى طواستنةوة و نةبوونى ياسا و رِيَساى دروست بؤ دروستكردن و كارطةكان و وةستاندنى ثيسكردنى دةنطى (ذاوةذاو).

3-وةستاندنى ئةو تاقيكردنةوانةى كة زيان بة زانستى كشتوكالَ دةطةيةنن نموونةى ئةمةش وةستاندنى كوتانى
ئةو ئاذةلاَنةى كة مرؤظ دةيانخوات بة هؤرمؤنى طةشة. وةستاندنى ماددةى هيَشتنةوة و رِةنطة ثيشةسازييةكان لة خواردةمةنيدا. وةستاندنى طؤرِين و دةستكارى كردنى خؤراك لة رِيَطةى ياريكردن بة ئةندازةيى جينةكان.

4-وةستاندى ئةو كارة ثيشةسازييانةى كة زيان بةخشن لة ضوارضيَوةى زانستى ثيشةسازى. نموونةى ئةمةش وةستاندنى دروست كردنى ماددةى جةنطى وةكو كيميايى و بةكتريايى.

5-وةستاندنى كارة تةندروستية زيان بةخشةكان. نموونةى ئةمةش وةستاندنى لةباربردنى كؤرثة و كوشتنى مندالاَن و لةبةر ناضارى وةستاندنى بةكار هيَنانى ئةندازةى جينةكان لةسةر مرؤظ.

ب) هاتيتة ئةو باوةرِةى كة ئةركى رِؤشنبيرى كة خودا خستويةتية ئةستؤى كلَيَسا تةنها بريتى نية لة كاروبارى تايبةت بة سروشت. بةلَكو بة ثيَى ثيَويستى ثيَويستة بابةتةكانى هزرى و سؤزدارى و دةروونى و كؤمةلاَيةتى رِوحيش بطريَتةوة.

1-لةلايةنى ئةريَنيةوة: لةسةر باوةرِدارانى مةسيحى ثيَويستة كة رِؤلَيان هةبىَ لة قةلاضؤكردنى درؤ و كارو بابةتى سيَكسى و توندرِةوى،بة تايبةتى كة لة هؤيةكانى رِاطةياندن و رِؤذنامة و طؤظار و تةلةفزيؤنيدا زؤر بلاَوبؤتةوة.هةروةها ثيَويستة رِووبةرِووى ئةو ياسايانة ببنةوة كة نةرمى دةنويَنن لةطةلَ هاوجووت بوونى هاورِةطةزى جودا خودازى و خاسيةت، هةروةها ثيَويستة دذايةتى هةموو جؤرةكانى طةندةلَى و قوماركردن و تيروثشكى ئ ان ه س ى ب و شيَوةكانى ترى يارى بكريَت كة زؤر كةس سةرطةردان دةكةن.هةروةها ثيَويستة لةسةر باوةرِدارانى مةسيحى كة دذايةتى بةرهةم هيَنان و فرؤشتنى ماددة هؤشبةرةكان بكةن.

2-لة لايةنى ئةريَنييةوة: ثيَويستة لةسةر باوةرِدارانى مةسيحى كة بةشدارى بكةن لة ملكةض ثيَكردنى خراثة و بىَ باوةرِى لة رِيَطاى بلاَوكردنةوةى باوةرى مةسيحى. هةروةها ثيَويستة لةسةريان كة بةشدارى بكةن لة سنووردانان بؤ ثيَنةطةيشتنى

ذیانی باوەڕدار بە ڕیَطای کردنە قوتابی. ثیَویستە لەسەریان کە بەشداری بکەن لە ڕزطاربوون لە خراثەکاری کۆمەلاَیەتی و بەها بالاَکان سەرەڕای ئەمەش ثیَویستە کە بەشداری بکەن لەدەزطا بەسوودەکانی وەك نەخۆشخانە و خانەی ضاودیَری و بەسالاَضوان و دەزطاکانی فیَرکاری و شویَنە دروستەکانی کات بەسەر بردن کە کاریطەری مەسیحی ڕاستەقینەیان هەیە لە جیاتی کارە خراثەکانی دذ بەخودا. هەروەها ثیَویستە کە بەشداری بکەن لە ثیَشکەش کردنی ڕاویَذ بە خەلَکی و ضارەسەرکردنی برینەکانیان و دلَە شکاوەکانیان بەم شیَوەیە دەبینین کە ئەرکی ڕۆشنبیری مرؤظ هەموو لایەنەکان دەطریَتەوە و هەموو سروشتیش دەطریَتەوە و هەموو ڕۆشنبیری مرؤظ لە خۆ دەطریَ.

<u>هەنطاوی 5: نویَذ بکە.</u> وەرن با بەنۆرە نویَذ بکەین بەشیَوەیەك کە هەریەکە نویَذ بکات دەربارەی ڕاستیەك کە خودا فیَری کردووین لە ئایەتەکانی 24:1 – 25:2. (لە نویَذەکەتدا بەدەنط ئەو شتە وەبضۆ کە لەوانەی کتیَبدا فیَری بووین.ڕاهیَنان بکەن لەسەر نویَذی کورت کە لە ڕستەیەك یان دوو ڕستە ثیَك دیَت.بیرت بیَت کە هەر ئەندامە دەکریَ نویَذ بۆ شتیَکی جیاواز بکات)

5	**نویَذ** (8 خولەك) نویَذی ثاڕانەوە

لە طروثی دوانی یان سیانیدا لە نویَذکردن بەردەوام بن.نویَذەکانتان بەرز بکەنەوە لە ثیَناوی یەکتری و خەلَکیدا لەم جیهانەدا.

6	**ئەرکی مالَەوە** (8 خولەك) بۆ وانەی داهاتوو

سەرؤکی طروث: ئەم ئەرکەی خوارەوە بە نوسراوی بدە بە ئەندامانی طروثەکەت یان.یان داوایان لیَبکە لە دەفتەرەکانیاندا بینوسنەوە.

1. ثەیمان بدە کە مەشق بە قوتابیان بکەی بۆ خوداوەند عیسای مەسیح.ئامؤذطاری بکە یان ئەو وانەی کتیَبەکە فیَر بکە کە دەربارەی (ثەیدابوون 24: 1-25)ە.لەطەلَ کەسیَکی تر یان طروثیَك لە خەلَکی.
2. خەلَوەی ڕوحی: خەلَوەی ڕوحی بکە بە ثشت بەستن بە نیوەی بەش **بخوێنەوە** لە ثەرتووکی ثەیدابوون 12- هەتا 15 هەموو ڕۆذیَك. شیَوازی ثرسیارکردن بەکاربهیَنە و تیَبینیەکانت تۆمار بکە
3. لەبەرکردن: سروشتی طوناهکردن. ڕۆما 3: 23 هەموو ڕۆذیَك بەو ثیَنج ئایەتەی کۆتایدا بضۆوە کە لەبەرت کردوون.
4. نویَذ: بۆ کەسیَك یان شتیَکی دیاریکراو نویَذ بکە لەم هەفتەیەداو بڕواننە خودا ضی دەکات (زەبوور 5: 3- 4)
5. هەر تیَبینیەکی تازە لە دەفتەرەکەتدا بنووسە کە ثەیوەستە بە ئامادەکردنی قوتابی تازە بۆ خوداوەند عیسای مەسیح و خەلَوەتی ڕوحی ئایەتی لەبەرکردن و وانەی کتیَبی و ئەم ئەرکەی مالَەوە.